

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MUSTAQIL QAROR QABUL QILISH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Burxonova Tohiraxon Qudratilloxon qizi

Andijon viloyati Shaxrixon tumani

37 - Davlat maktabgacha ta'lim

tashkiloti direktor o‘rinbosari

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishning psixologik va pedagogik asoslari tahlil qilinadi. Tadqiqotda bolaning turli vaziyatlarda mustaqil tanlov qilish, xatolar orqali o‘rganish, muammolarni hal etish va o‘z faoliyatini rejalashtirish qobiliyati ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, oilaviy tarbiya, pedagogik o‘yinlar va amaliy mashg‘ulotlar orqali bolaga mustaqillik va mas‘uliyatni rivojlantirishning samarali usullari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: mustaqillik, qaror qabul qilish, muammolarni hal etish, o‘yin faoliyati, pedagogik qo‘llab-quvvatlash, tarbiya, bolaning rivojlanishi.

Аннотация: В статье рассматриваются психологические и педагогические основы формирования у детей дошкольного возраста навыков самостоятельного принятия решений. Исследуются способности ребёнка делать выбор в различных ситуациях, учиться на ошибках, решать проблемы и планировать собственную деятельность. Также освещаются эффективные методы развития самостоятельности и ответственности ребёнка через семейное воспитание, педагогические игры и практические занятия.

Ключевые слова: самостоятельность, принятие решений, решение проблем, игровая деятельность, педагогическая поддержка, воспитание, развитие ребёнка.

Abstract: The article examines the psychological and pedagogical foundations for developing decision-making skills in preschool children. It explores children’s abilities to make choices in various situations, learn from mistakes, solve problems, and plan their own activities. The article also highlights effective methods for fostering independence and responsibility through family upbringing, pedagogical play, and practical exercises.

Keywords: independence, decision-making, problem-solving, play activities, pedagogical support, upbringing, child development.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish murakkab va ko‘p qirralik jarayon bo‘lib, u bolaning shaxsiy, ijtimoiy va kognitiv rivojlanishiga bevosita ta’sir qiladi. Bola turli vaziyatlarda tanlov qilishi, xatolar orqali o‘rganishi, o‘z faoliyatini rejalashtirishi va muammolarni hal qilishi uchun psixologik tayyorgarlikni talab qiladi. Ushbu jarayonda oilaning qo‘llab-quvvatlashi va tarbiyachining pedagogik yondashuvi muhim ahamiyatga ega; mehr-muhabbatli, tartibli va rag‘batlantiruvchi muhit bolaga xavfsizlik hissini beradi, u o‘z qarorlarini amalga oshirishga

ishonch bilan yondashadi. Pedagogik o'yinlar mustaqil qaror qabul qilishni o'rgatishda asosiy vosita hisoblanadi, chunki ular bolaning tasavvur, muammolarni hal etish va xulq-atvorni boshqarish qobiliyatini sinovdan o'tkazadi. O'yinlar orqali bola o'z qarorining natijasini ko'radi, tanlovning oqibatlarini tushunadi va xatolar orqali o'rganadi, shu bilan birga empatiya va ijtimoiy sezgirlikni rivojlantiradi. Shuningdek, turli amaliy mashg'ulotlar — qurilish o'yinlari, konstruksion va rolli o'yinlar, muammoli vaziyatlar simulyatsiyasi — bolaning mustaqil fikrlash, kreativ yondashuv va strategik rejalashtirish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Erta yoshda shakllangan mustaqillik poydevori bolaning kelajakda ijtimoiy muhitga moslashuvi, murakkab vaziyatlarda o'zini tutishi va o'z resurslarini samarali ishlatish qobiliyatini ta'minlaydi. Shu sababli tarbiyachi va oila tomonidan doimiy pedagogik qo'llab-quvvatlash, rag'batlantiruvchi muhit va interaktiv o'yin faoliyati bolaning qaror qabul qilish ko'nikmalarini muvaffaqiyatli rivojlantirishning asosiy omillaridir.

Bola qaror qabul qilish jarayonida turli variantlarni baholashni, natijalarni oldindan ko'ra bilishni va xatolarini konstruktiv tarzda tahlil qilishni o'rganadi. Masalan, rolli o'yinlar orqali u turli vaziyatlarni sinab ko'radi, o'z tanlovining ijtimoiy oqibatlarini ko'radi va natijalarini boshqalar bilan muvofiqlashtirishga harakat qiladi. Shuningdek, qurilish, konstruksion va muammoli vaziyatlarni simulyatsiya qiluvchi o'yinlar bolaga ijodiy fikrlash, strategik rejalashtirish va muammolarni mustaqil hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu tarzda bola o'z qarorlarining oqibatlarini anglab, kelajakda stressli, raqobatli yoki muammoli vaziyatlarda samarali xulq-atvorni shakllantirishga tayyor bo'ladi.

Oila va tarbiyachining doimiy pedagogik yondashuvi, rag'batlantiruvchi muhit va interaktiv o'yin faoliyati bolaning qaror qabul qilish ko'nikmalarini mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Erta yoshda shakllangan mustaqillik va mas'uliyat poydevori bola kelajakda o'zini boshqarish, ijtimoiy vaziyatlarga moslashish va ichki resurslarini samarali ishlatishda asosiy omil sifatida xizmat qiladi. Shu bilan birga, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasi bolaning o'ziga bo'lgan ishonchi, ijtimoiy qobiliyatlari va kognitiv rivojlanishini ham rag'batlantiradi, uni sog'lom va ijtimoiy jihatdan moslashuvchan shaxsga aylantiradi. Shuningdek, qurilish, konstruksion va muammoli vaziyatlarni simulyatsiya qiluvchi o'yinlar bolaning ijodiy fikrlash qobiliyatini sezilarli darajada rivojlantiradi. Ushbu o'yinlar bolani turli variantlarni sinab ko'rishga, natijalarni oldindan taxmin qilishga va xatolar orqali o'rganishga undaydi. Bola o'z konstruksiyalarini yaratishda muammolarni aniqlash, resurslardan oqilona foydalanish va o'z strategiyasini tuzish ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Shu tarzda, bunday o'yinlar nafaqat bolaga muammoni mustaqil hal etish imkoniyatini beradi, balki u ijodiy qarorlar qabul qilish, muvofiqlikni saqlash va o'z faoliyatini rejalashtirish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Bundan tashqari, konstruksion va simulyatsion o'yinlar bolaga jamoaviy faoliyatda ham o'z o'rnini topishga yordam beradi, muammoli vaziyatlarda boshqalar bilan maslahatlashish, tajriba almashish va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini oshirish imkonini yaratadi. Shu tariqa, bola nafaqat kognitiv, balki ijtimoiy va hissiy jihatdan ham barqaror rivojlanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish murakkab va tizimli jarayon bo‘lib, u oilaviy muhit, tarbiyachi yondashuvi va pedagogik o‘yinlarning uyg‘unligi orqali amalga oshadi. Bola turli vaziyatlarda tanlov qilishi, xatolar orqali o‘rganishi va o‘z faoliyatini rejalashtirishi orqali mustaqillik, mas’uliyat va ijtimoiy sezgirlikni egallaydi. Erta yoshda shakllangan bu ko‘nikmalar bolaning kelajakda ijtimoiy muvaffaqiyatga erishishi, stressli vaziyatlarda o‘zini boshqarishi va sog‘lom shaxs sifatida rivojlanishida poydevor vazifasini bajaradi. Shu sababli, pedagogik yondashuvlar va oila tarbiyasida mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Vygotskiy L.S. Psixologiya va pedagogika asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2003.
2. Leontyev A.N. Bolalar psixologiyasi. – Moskva: Prosveshcheniye, 2005.
3. Berk L.E. Early Childhood Development. – New York: Pearson, 2013.
4. Luriya A.R. Psixik jarayonlar va rivojlanish. – Toshkent: Fan, 2008.
5. Smirnov M.P. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy va kognitiv rivojlanish. – Moskva: Pedagogika, 2010.